

Xenofontos a ostatní proti Kypru, rozsudek ze dne 25. 10. 2022 - K odsouzení pachatelů rozsudkem založeným na usvědčující výpovědi osoby na činu participující, která nebyla trestně stíhána

Stěžovatel: Xenofontos a ostatní

Žalovaný stát: Kypr

Číslo stížnosti: 68725/16

Datum: 25.10.2022

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: dokazování/důkaz/důkazní břemeno, imunita, ochrana svědka, přiměřená lhůta/délka řízení, spravedlivý proces

Český právní řád: čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod
§ 2 odst. 4; § 178a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
§ 41 písm. m), n); § 46 odst. 2; § 58 odst. 5 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Významnost: 2

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č. 4/2023

Xenofontos a ostatní proti Kypru, rozsudek ze dne 25. 10. 2022

Autorský komentář

V předkládaném rozhodnutí se ESLP vyjádřil k možnosti odsouzení skupiny pachatelů na podkladě výpovědi osoby (F. H.), podílející se vlastním jednáním na spáchaném trestném činu, v situaci, kdy tato sama nečelila trestnímu stíhání, neboť to vůči ní – poté, co se rozhodla ve věci vypovídat a usvědčila ostatní jeho pachatele – nebylo zahájeno a vedeno v důsledku rozhodnutí nejvyššího státního zástupce učiněného v souladu s jeho oprávněním zakotveným v čl. 113 odst. 2 Ústavy Kyperské republiky. V návaznosti na závěry vyslovené v předcházejících rozhodnutích, která se zabývala procesně obdobnou situací, tedy odsouzením pachatelů na základě výpovědi osoby, jež nebyla (ač na činu participovala) trestně postižena, Soud po posouzení dodržení vymezených limitů (body 79. až 87. odůvodnění) ve věci stěžovatelů (G. X., A. K. a E. S. K.) uzavřel, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu použití výpovědi spolupachatele. Dospěl tedy k odlišnému závěru než např. v typově obdobné věci Adamčo proti Slovensku (rozsudek ze dne 12. 11. 2019, č. 45084/14), v níž došlo k odsouzení pachatele rovněž pro trestný čin vraždy na podkladě výpovědi

osoby (spolupachatele), jejíž trestní stíhání bylo zastaveno.

Vůči většinou přijatému závěru se v disentním stanovisku vymezil soudce Serghides. Rozsáhleším způsobem v něm poukázal na judikaturu Soudu týkající se posuzované problematiky a vyložil svůj vlastní náhled na řešení věci, resp. označený problém obecně. Ve shodě s ostatními soudci zaujal názor, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu délky řízení.

Z odlišnosti vnitrostátní právní úpravy (tj. v ČR uplatňujícího se principu legality vylučujícího možnost nezažít trestní stíhání osoby důvodně podezřelé ze spáchání trestného činu, nadto vysoké společenské škodlivosti) plyne, že není reálné, že by trestní soudy v České republice byly vystaveny řešení totožné procesní situace popsané v předkládaném rozhodnutí. Od jeho publikace se proto neočekává, že by v tomto směru aplikační praxi těchto soudů ovlivnila. Sleduje se jí toliko informování širší odborné veřejnosti o tom, že v souladu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy, tedy právem na spravedlivý proces, mohou podle rozhodnutí ESLP být nejen ta odsuzující rozhodnutí, která jsou založena na usvědčující výpovědi osoby na činu participující, jež je rovněž odsouzena a jíž je poskytnut nějaký benefit (tedy např. i spolupracujícího obviněného podle § 178a tr. ř.), ale – při splnění definovaných požadavků – i rozhodnutí založená na usvědčující výpovědi osoby, která vůbec trestně stíhána nebyla.

SKUTKOVÝ STAV

Předkládané rozhodnutí se zabývá stížnostmi tří stěžovatelů (G. X., A. K. a E. S. K.), kteří se spolu s A. G. a F. H. podíleli na vraždě na objednávku.

Policie dostala informaci o plánované vraždě na objednávku, která má být provedena dvěma muži, přičemž jedním z nich měl být F. H., který byl policii z minulosti znám. Přestože policie předpokládanou oběť varovala, ke zločinu skutečně došlo. Ihned poté dostala policie informaci, že střelcem byl právě F. H.

H. byl dvakrát vyslýchán, své zapojení do činu však popřel a předložil alibi. Když proti němu policie shromáždila více důkazů, zatkla ho. Při výslechu vyšetřovatelé F. H. sdělili, že proti němu nemají silné důkazy. Zároveň si všimli, že je F. H. nervózní při zmínce dobrého jména oběti a svého zapojení lituje, bojí se však vypovídat. Nabídli mu svědeckou ochranu, F. H. jim však nedůvěřoval a požadoval někoho s většími pravomocemi. Vyšetřovatelé své mínění sdělili svým nadřízeným, kteří naplánovali setkání F. H. s generálním prokurátorem. F. H. byl přivezen do kanceláře generálního prokurátora, kde strávil méně než minutu a nevyslovil žádné obavy ani požadavky. Nadále však projevoval nejistotu ohledně výpovědi. Vyšetřovatelé mu řekli, ať vypoví pravdu a oni podají formální žádost o ochranu svědků. Když vyšetřovatelé získali důkazy vyvracející jeho alibi, konfrontovali ho s nimi, ani tehdy se ale nerozhodl vypovídat.

O tři dny později F. H. vyšetřovatelům oznámil, že už nemůže odolávat výčitkám svědomí a bude vypovídat. Sdělil jim, jak se do vraždy zapojil a probral s nimi, jak ochrana svědků změní jeho život a životy jeho rodiny. Při své výpovědi F. H. uvedl, že vraždu naplánovali A. K. (druhý stěžovatel) a E. S. K. (třetí stěžovatel) a její spáchání zprostředkoval A. G. (který stížnost nepodal). Při samotném činu G. X. (první stěžovatel) střílel, zatímco F. H. řídil únikové vozidlo. Vyšetřovatelé odpověděli F. H. na jeho otázku, co se stane po jeho přiznání, že rozhodnutí je na generálním prokurátorovi. Ten podle hodnoty jeho svědectví může rozhodnout o uložení podmíněného trestu, trestu odnětí svobody s možností podmíněného propuštění nebo dokonce upustit od trestního stíhání.

Po srovnání výpovědi F. H. s ostatními důkazy a poradě s nadřízenými vyšetřovatelé navrhli, aby generální prokurátor namísto stíhání F. H. jeho výpověď použil jako důkaz. Argumentovali, že svoji výpověď podal sám od sebe, byl připraven ji zopakovat a nesnažil se v ní omezit svoji roli, ani svých

spolupachatelů na činu. Nadto by odsouzení organizátorů sloužilo společnosti lépe. Návrh byl uložen do policejních záznamů a projednán s generálním prokurátorem. F. H. byl umístěn do programu na ochranu svědků a generální prokurátor rozhodl, že ho nebude stíhat.

Státní zastupitelství podalo obžalobu nejprve proti třem obviněným, které bylo možné zatknout – druhému a třetímu stěžovateli a A. G. Policie získala informaci o zapojení prvního stěžovatele do činu ještě před přiznáním F. H. a byl na něj vydán zatykač, první stěžovatel však mezitím odletěl do Moldavska. Po jeho vydání bylo předán případ proti všem čtyřem obviněným k Porotnímu soudu v Nikósii. Obžaloba se spoléhala na výpověď F. H. Obvinění trvali na své nevině, namítali, že výpověď F. H. byla vytvořena ve spolupráci s policií, aby je falešně obvinili. Uvedli, že F. H. byl střelec, a nikoli řidič únikového vozidla, a usiluje o přenesení vinu na ně výměnou za ochranu svědků. Dále tvrdili, že F. H. se snaží chránit své blízké osoby, které byly do činu také zapojeny, a na straně policie existují „vnější motivace“. F. H. byl podroben výslechu všech obhájců v průběhu 21 slyšení. Porotní soud uznal obviněné vinnými a odsoudil je k trestům odnětí svobody na doživotí. Výpověď F. H., na kterou se spoléhal v rozhodující míře, shledal věrohodnou a věnoval se jí na 50 z celkových 400 stran rozsudku. Protože nebyla jeho výpověď podpořena jinými důkazy, uložil si soud „samo-varování“ a přistupoval k ní s nejvyšší opatrností. Její použití však považoval za „absolutně bezpečné“. Kromě výpovědi F. H. se soud spoléhal také na výpovědi tří „velmi důležitých“ svědků, přátel obviněných. Sdělili, že dostali návrh zúčastnit se zločinu, půjčili F. H. helmu na motocykl a podali informace k pohybu a emočnímu stavu obviněných.

Nejvyšší soud projednal a následně zamítl odvolání obviněných. Hodnocení výpovědi F. H. soudem prvního stupně nepovažoval za svévolné ani neodůvodněné. Rozhodnutí nestíhat F. H. bylo podle něj zákonné a opodstatněné. Proces neshledal z důvodu jeho výpovědi nespravedlivým. Vnitrostátní právo umožňovalo soudu prvního stupně spoléhat se výhradně na přiznání F. H. Nejvyšší soud dodal, že F. H. se přiznal z vlastní vůle a slova generálního prokurátora nenaznačovala žádnou nevhodnou domluvu.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. SPOJENÍ STÍŽNOSTÍ

53. S ohledem na obdobný obsah stížností Soud považuje za vhodné přezkoumat je společně.

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 odst. 1 ÚMLUVY ve vztahu k použití výpovědi spolupachatele

54. Stěžovatelé namítli, že jejich soudní řízení bylo nespravedlivé, neboť jediný důkaz proti nim pocházel od spolupachatele, který byl ušetřen od trestního stíhání. Odkázali přitom na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jenž v relevantní části zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... soudem ..., který rozhodne ... o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“

A. K přijatelnosti

1. Vláda

55. Vláda namítla, že stížnost je zjevně neopodstatněná.

56. Nesouhlasila s tím, že přiznání F. H. bylo jediným důkazem svědčícím proti stěžovatelům. Samotná skutečnost, že porotní soud neshledal žádné potvrzující důkazy neznamená, že nepoužil jiné důkazy. Vnitrostátní právo totiž rozlišuje mezi potvrzujícími (επισημαστική) a podpůrnými

(υποστηρικτική) důkazy. Potvrzující důkazy prokazují, že trestný čin byl spáchán a usvědčují obviněného, zatímco podpůrné důkazy posilují svědecké výpovědi týkající se zásadních otázek. Proti stěžovatelům svědčily krom důkazu podaného F. H. také podpůrné důkazy.

57. I kdyby však byla výpověď F. H. jediným důkazem, podle vnitrostátního práva by její využití bylo v souladu se zákonem, pokud by soud dal najevo, jak učinil porotní soud, že si je vědom inherentní nespolehlivosti takového důkazu. Řízení, v němž byla taková výpověď použita, by bylo „spravedlivé“ také z pohledu Úmluvy (vláda citovala rozhodnutí ze dne 25. 5. 2004, Cornelis proti Nizozemsku, č. 994/03; rozsudek ze dne 17. 1. 2017, Habran a Dalem proti Belgii, č. 43000/11 a 49380/11; a srov. rozsudek ze dne 12. 11. 2019, Adamčo proti Slovensku, č. 45084/14).

58. Vláda uvedla, že F. H. a státní zastupitelství neuzavřeli dohodu. Argumentovala, že F. H. se přiznal z lítosti, bez jakýchkoli pobídek či slibů a po řádném poučení. Generální prokurátor neudělal nic jiného, než že přijal těžké rozhodnutí ve veřejném zájmu a zdržel se využití své ústavní výsady jej stíhat.

59. Otázky přípustnosti a hodnocení důkazů jsou podle vlády obecně mimo působnost Soudu. Zjištění vnitrostátních soudů nebyla svévolná a nemělo by do nich být zasahováno.

60. Dodala, že práva obhajoby byla respektována. Obhajoba věděla, že se F. H. přiznal, k čemu se přiznal a že nebude stíhán (jeho jméno nebylo uvedeno na seznamu obviněných). F. H. vypovídal pod vlastním jménem a byl podroben rozsáhlému křížovému výslechu. Jeho psané doznání bylo také prověřováno během soudního řízení. Vyšetřovatelé, kteří s ním pracovali, byli taktéž podrobeni křížovému výslechu. Pokud chtěli stěžovatelé vyslechnout také generálního prokurátora, mohli soudu navrhnout, aby ho předvolal.

61. H. byl držen ve vazbě i po svém doznání, dokud nebyla jeho výpověď ověřena. Ta byla ověřována i během soudního řízení.

62. Konečně, přestože vnitrostátní právo neukládá samostatný soudní přezkum rozhodnutí generálního prokurátora pachatele nestíhat, Úmluva nestanovuje státu povinnost takové ustanovení přijmout a jakékoli možné nevhodné jednání mezi svědkem a státním zastupitelstvím by bylo odhaleno během soudního řízení.

2. Stěžovatelé

a) První stěžovatel

63. První stěžovatel trval na své stížnosti.

64. Uvedl, že neměl žádný motiv obět zastřelit a střelcem byl pravděpodobně F. H.

65. Doznání F. H. – jediný důkaz proti prvnímu stěžovateli – bylo nespolehlivé. F. H. je osobou špatného charakteru, jeho výpověď byla nekonzistentní a soudy nedokázaly tyto rozpory vyřešit.

66. Jeho přiznání nebylo podníceno lítostí, ale beztrestností, kterou mu slíbil generální prokurátor. Museli spolu uzavřít dohodu, která byla podezřelá a neměla v právní historii země obdobu. Dohoda nebyla uzavřena písemně a její podrobnosti nebyly soudům známy.

67. Svým rozhodnutím nestíhat F. H. generální prokurátor zneužil své pravomoci. Jeho rozhodnutí nesloužilo žádnému veřejnému zájmu a nebylo nijak omezeno ani kontrolováno soudy. Ponecháním podezřelého z vraždy na svobodě stát porušil svoje povinnosti podle čl. 2 a 3 Úmluvy.

b) Druhý a třetí stěžovatel

68. Druhý a třetí stěžovatel také trvali na svých stížnostech.

69. Uvedli, že vláda chybně vyložila rozsudky vnitrostátních soudů a nepochopila skutečnou důkazní hodnotu výpovědi F. H. a dalších důkazů. Podle stěžovatelů nebylo proti nim v řízení ničeho kromě výpovědi F. H. Žádné množství „samo-varování“, které si soud prvního stupně uložil, nemohlo změnit skutečnost, že spoléhal pouze na tuto výpověď.

70. H. před svým doznáním čtyřikrát popřel vinu. Vnitrostátní soudy však tento rozpor nevzaly v úvahu, jak od nich vyžaduje čl. 6 (stěžovatelé citovali rozsudek ze dne 13. 11. 2018, Zhang proti Ukrajině, č. 6970/15).

71. Kyperské právo nestanovuje samostatný soudní přezkum rozhodnutí generálního prokurátora nestíhat pachatele. Soudy rozhodnutí generálního prokurátora řádně nepřezkoumaly ani během soudního řízení stěžovatelů.

72. O dohodě uzavřené mezi F. H. a státním zastupitelstvím neexistuje žádný písemný záznam.

73. Stěžovatelé argumentovali, že judikatura Soudu týkající se výpovědi spolupachatele jejich postoj podporuje. Mezi případy, v nichž nebylo shledáno porušení (odkazovali na Cornelis a Habran a Dalem, obojí citováno výše), byly velmi důležité věcné rozdíly, zatímco v případech, kde bylo shledáno porušení (odkázali na Adamčo, cit. výše), byly podobnosti s tím jejich.

3. Soud

74. Soud shledává, že tato stížnost není ani zjevně neopodstatněná, ani nepřijatelná z jiného důvodu uvedeného v čl. 35 Úmluvy. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

75. Podání stran jsou shrnuta výše.

76. Soud připomíná, jak správně podotkla vláda, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy nestanovuje žádná pravidla pro hodnocení důkazů. Soud může v této oblasti zasáhnout pouze, pokud vnitrostátní soud hodnotil důkazy svévolně či zjevně nepřiměřeně (viz rozsudek velkého senátu ze dne 5. 2. 2015, Bochan proti Ukrajině, č. 22251/08, bod 61.).

77. Soud dále připomíná, že Úmluva vnitrostátním soudům nezakazuje spoléhat se na usvědčující výpověď spolupachatele (viz rozhodnutí Komise ze dne 16. 1. 1963, Wilhelm Tatzel proti Rakousku, č. 1599/62), a to ani když se jedná o osobu, o níž je známo, že se pohybuje v kriminálním prostředí (viz Habran a Dalem, cit. výše, bod 111.).

78. Výpověď spolupachatele poskytnutá výměnou za imunitu před trestním stíháním však může učinit soudní řízení nespravedlivým (viz rozhodnutí ze dne 9. 12. 1999, Erdem proti Německu, č. 38321/97), protože taková výpověď je ze samotné své podstaty otevřená manipulaci a může být poskytnuta čistě za účelem získání těchto výhod nebo pro osobní pomstu (viz Adamčo, cit. výše, bod 59.)

79. Soud v minulosti dospěl k závěru o účincích takové výpovědi na spravedlivost řízení s ohledem na to, že krom jiného:

- obhajoba znala identitu svědka (viz Habran a Dalem, cit. výše, bod 104.),

- obhajoba věděla o existenci dohody se státním zastupitelstvím (viz rozhodnutí Komise ze dne 6. 10. 1976, X proti Spojenému království, č. 7306/75),
- vnitrostátní soud dohodu přezkoumal (viz Adamčo, cit. výše, bod 70.),
- vnitrostátní soud věnoval pozornost všem výhodám, které mohl svědek získat (ibid., body 65.-66.),
- dohoda byla projednána během soudního řízení (viz X proti Spojenému království, cit. výše),
- obhajoba měla příležitost svědka vyslechnout (viz Cornelis, cit. výše),
- obhajoba měla příležitost vyslechnout zapojené členy týmu státního zastupitelství (viz rozhodnutí ze dne 27. 1. 2004, Verhoek proti Nizozemsku, č. 54445/00),
- vnitrostátní soud si byl vědom nástrah, která s sebou přináší spoléhání se na výpověď spolupachatele (viz Cornelis, cit. výše),
- vnitrostátní soud k výpovědi přistupoval obezřetně (viz Verhoek, cit. výše),
- vnitrostátní soud podrobně vysvětlil, proč svědkovi uvěřil (ibid.),
- existovaly „čisté“ podpůrné důkazy (viz Habran a Dalem, cit. výše, bod 105.; rozhodnutí Komise ze dne 30. 11. 1994, Salmon Meneses, č. 18666/91 [pozn. v originále chybí citace, odkazované rozhodnutí dohledáno]),
- odvolací soud přezkoumal zjištění soudu prvního stupně ve vztahu ke svědku (viz X proti Spojenému království, cit. výše) a
- otázce se věnovaly všechny soudy přezkoumávající opravné prostředky (viz Adamčo, cit. výše, bod 63.).

80. V první řadě, jak stanovily vnitrostátní soudy v projednávaném případě, mezi F. H. a státním zastupitelstvím nebyla uzavřena žádná dohoda. Svědek se přiznal a vypovídal proti stěžovatelům z lítosti, aniž by mu bylo na oplátku cokoli slíbeno. Rozhodnutí generálního prokurátora poskytnout mu ochranu a neobžalovat ho představovalo výkon jeho pravomoci, spíše než následek uděleného slibu.

81. Všichni stěžovatelé, a zvláště první stěžovatel, tvrdili, že na spolupráci mezi státním zastupitelstvím a svědkem je více, než se na první pohled mohlo zdát. Během soudního řízení stěžovatelé taktéž prohlašovali, že policie jednala na základě „vnějších motivů“. Nebyli však schopni specifikovat, jaké tyto motivy měly být. Nebyli schopni poskytnout ani žádné důkazy o dohodě mezi F. H. a státním zastupitelstvím. Vzhledem k tomu musí Soud přijmout okolnosti přiznání F. H. v podobě, jaké je ustálily vnitrostátní soudy a jak byly popsány výše.

82. Soud dále shledává, že stěžovatelé znali identitu F. H., obsah jeho přiznání a skutečnost, že nebude trestně stíhán.

83. Během soudního řízení mohli stěžovatelé volně klást otázky F. H. i policejním příslušníkům, kteří ho vyslyšeli. Pokud jde o generálního prokurátora, stěžovatelé nenavrhli jeho předvolání.

84. Soud prvního stupně si byl plně vědom nebezpečí, která s sebou neodmyslitelně přináší využití výpovědi spolupachatele, a dal si tu práci, aby podrobně vysvětlil, proč F. H. uvěřil.

85. Co se týče sporu stran ohledně existence dalších usvědčujících důkazů proti stěžovatelům, Soud považuje svoji roli v této oblasti za omezenou. Přijímá proto příslušné závěry nejvyššího soudu a uzavírá, jak argumentovala vláda, že odsouzení nespolehalo výhradně na výpověď F. H.

86. Hodnocení F. H. soudem prvního stupně bylo přezkoumáno nejvyšším soudem (viz body 49.-51.), jediným dostupným odvolacím soudem.

87. Konečně, na rozdíl od případu Zhang, citovaného druhým a třetím stěžovatelem, soud prvního stupně v projednávané věci vysvětlil, proč F. H. změnil svůj postoj.

88. Za těchto okolností nelze říci, že spoléhání se na výpověď spolupachatele Porotním soudem v Nikósii učinilo řízení nespravedlivým.

89. Nedošlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

III. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu k délce řízení

90. První stěžovatel také namítl, že jeho řízení trvalo nepřiměřeně dlouhou dobu. Odkázal na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jehož relevantní část zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě projednána ... soudem..., který rozhodne ... o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“

A. K přijatelnosti

1. Vláda

91. Vláda namítla, že stížnost je zjevně neopodstatněná.

92. Soudní řízení proti stěžovateli trvalo 34 měsíců: od 25. 8. 2010, kdy byl první stěžovatel obžalován, do 13. 6. 2013, kdy Porotní soud v Nikósii vynesl svůj rozsudek.

93. Za daných okolností byla tato doba přiměřená.

94. Jednalo se o složitý případ (viz bod 30.) a soudní řízení bylo, jak uvedl porotní soud, „náročné“ (επιπονος). Týkal se vraždy na objednávku s mnoha protichůdnými verzemi události. Celkem čtyři obžalovaní byli zastupováni rozdílnými obhájci sledujícími odlišné obhajovací strategie.

95. Četné procesní námitky vedli k několika mezitímním rozhodnutím. Obhájci obžalovaných vedli svoji obhajobu a kladli otázky svědkům pomalu a opakovaně. Každý z nich kladl otázky svědkům zvlášť.

96. Aby soud prvního stupně nahradil zpoždění způsobené odročenými, vedl některá jednání po pracovní době a během letních prázdnin.

97. Délka odvolacího stádia řízení – tři roky – byla také přiměřená, neboť odvolání byla složitá. Nejvyšší soud si musel nastudovat tisíce stran soudních protokolů a přezkoumat vícero odvolacích důvodů.

2. První stěžovatel

98. První stěžovatel setrval na své stížnosti.

99. Uvedl, že řízení trvalo od 14. 6. 2010, kdy byl zatčen v Moldavsku, do 6. 6. 2016, kdy nejvyšší soud vyhlásil svůj rozsudek.

100. Případ byl podle prvního stěžovatele jednoduchý: byl obžalován pouze ze dvou trestných činů, jediný důkaz podal spolupachatel, ve vyšetřování byla zapojena pouze kyperská policie a všichni svědci bydleli na Kypru.

101. První stěžovatel prohlásil, že se neuchýlil ke zdržovacím taktikám. Rozsáhlý křížový výslech svědků každým z obhájců byl vysvětlen potřebou vyplnit mezery, které po sobě zanechalo policejní vyšetřování. Soud prvního stupně naopak odročoval jednání na základě svých jiných závazků – absence soudců a další důvody. Některá odročení zůstala bez vysvětlení. Vědělo se, že vnitrostátní

soudy mají problémy s nedodělkami.

102. Argumentoval dále, že nejvyšší soud měl svoje rozhodnutí vydat dříve, protože nemusel vyslyšet svědky a musel rozhodovat pouze o právních otázkách.

3. Soud

103. Soud shledává, že stížnost není zjevně neopodstatněná a není nepřijatelná ani z jiného důvodu uvedeno v čl. 35 Úmluvy. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

104. Podání stran jsou shrnuta výše.

1. Přezkoumávané období

105. Soud uzavírá, že přezkoumávané období trvalo pět let, devět měsíců a 19 dní: od 18. 8. 2010, kdy byl první stěžovatel zatčen na Kypru po jeho vydání z Moldavska, do 6. 6. 2016, kdy nejvyšší soud vyhlásil svůj rozsudek.

106. Soud nemůže souhlasit s vládou, že období začalo až 25. 8. 2010, kdy byl první stěžovatel obžalován, neboť tou dobou již byl „zásadně ovlivněn“ svým zatčením (viz rozsudek ze dne 15. 7. 1982, Eckle proti Německu, č. 8130/75, bod 73., a rozsudek ze dne 20. 1. 2011, Panayiotou proti Kypru, č. 20009/06, bod 35.).

107. Dále nemůže Soud souhlasit ani s prvním stěžovatelem v tom, že období začalo již 14. 6. 2010, když byl zatčen v Moldavsku, neboť období extradičního řízení nemůže být přičítáno kyperským úřadům.

2. Hodnocení přiměřenosti období

108. Soud připomíná, že přiměřenost délky řízení musí být posuzována ve světle konkrétních okolností případu s ohledem na jeho složitost, chování stěžovatele a jednání příslušných orgánů (viz rozsudek velkého senátu ze dne 25. 3. 1999, Pélissier and Sassi proti Francii, č. 25444/94, bod 67.).

109. Soud souhlasí s vládou, že případ byl složitý. Vraždy na objednávku jsou obecně náročné na vyšetřování a obžalování byli dokonce čtyři obvinění. Porotní soud se potýkal s objemným důkazním materiálem (viz bod 30.). Nejvyšší soud následně musel studovat tisíce stran soudních protokolů a reagovat na 72 odvolacích důvodů předložených čtyřmi obhájci.

110. Pokud jde o jednání prvního stěžovatele a příslušných orgánů, Soud nemůže uzavřít, že by kterákoli ze stran způsobila větší zdržení než druhá. Obě strany způsobily odročení jednání (viz bod 32.) a poněkud dlouhou přípravnou fázi odvolacího řízení (viz bod 45.).

111. Soud v minulosti shledal porušení v porovnatelném případě proti Kypru (viz Panayiotou, cit. výše). Příklad týkající se sexuálního deliktu projednáváný porotním soudem s odvoláním u nejvyššího soudu trval dohromady pět let a tři měsíce. Avšak navzdory vnějším podobnostem je projednáváný případ zásadně odlišný. Oproti Panayiotou (cit. výše, body 40.–41.) nedovolil Porotní soud v Nikósii opakovaná po sobě následující odročení a jeho soudní spis dorazil na nejvyšší soud pouhý měsíc po vydání rozsudku, zatímco v odkazované věci to trvalo jeden rok.

112. Celkově vzato tedy složitost případu odůvodňovala poněkud delší trvání řízení.

113. Nedošlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. jednomyslně rozhoduje o spojení stížností;
2. jednomyslně prohlašuje stížnosti za přijatelné;
3. šesti hlasy proti jednomu rozhoduje, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu použití výpovědi spolupachatele;
4. jednomyslně rozhoduje, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu délky řízení.

(...)

ČÁSTEČNĚ ODLIŠNÉ STANOVISKO SOUDCE SERGHIDA

I. Úvod

1. Můj nesouhlas s rozsudkem se týká pouze bodu 3. výroku, konkrétně zjištění, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu použití výpovědi spolupachatele disponujícího imunitou.
2. Projednávaný případ se zabývá námitkami stěžovatelů, že jejich proces byl nespravedlivý, neboť jediným důkazem proti nim, který vedl k jejich odsouzení pro vraždu a trestům odnětí svobody na doživotí, byla výpověď F. H., spolupachatele, který byl ušetřen trestního stíhání.
3. Svůj nesouhlas s většinou v bodě 3. výroku vysvětlím s pomocí následující metodologie. Prvně přiblížím relevantní judikaturu Soudu věnující se přípustnosti a hodnocení důkazů. Následně vysvětlím, že pokud by byla tato judikatura dodržena, výhradní nebo zásadní spoléhání se na výpověď F. H. jako spolupachatele požívajícího imunity, by představovalo porušení čl. 6, neboť absentovaly dostatečné pojistky vyvažující tuto zásadní vadu. Pro účely obsáhlejší diskuse se však budu blíže věnovat i názoru, že řízení, v němž výhradní nebo zásadní výpověď pocházela od svědka disponujícího imunitou, by bylo nezbytně nespravedlivé bez ohledu na jakékoli tvrzené „pojistky“. Na základě příslušné judikatury pak uzavřu, že k porušení čl. 6 by došlo každopádně.

II. Relevantní judikatura Soudu k přípustnosti a hodnocení důkazů v trestním řízení

4. Článek 6 nestanovuje žádná pravidla pro přípustnost důkazů jako takových, neboť se jedná primárně o otázku podléhající regulaci vnitrostátního práva (viz rozsudek ze dne 14. 2. 2019, SA-Capital Oy proti Finsku, č. 5556/10, bod 73.). Soud soustavně judikuje, že hodnocení důkazů je – jako obecné pravidlo – záležitostí vnitrostátních soudů. V důsledku toho Soud v zásadě, jak bylo řečeno také v tomto rozsudku (viz bod 76.), nezasahuje do otázek týkajících se hodnocení důkazů, zjišťování skutkových okolností nebo výkladu vnitrostátního práva, za předpokladu, že řízení jako celek bylo spravedlivé, jak vyžaduje čl. 6 odst. 1, ledaže by se rozhodnutí, k nimž dospěly vnitrostátní soudy,jevila být svévolná či zjevně neopodstatněná (viz např. rozsudek ze dne 13. 12. 2011, Ajdarić proti Chorvatsku, č. 20883/09, bod 32.; SA-Capital Oy, cit. výše, bod 73.; a rozsudek velkého senátu ze dne 5. 2. 2015, Bochan proti Ukrajině, č. 22251/08, bod 61.). Čl. 6 odst. 1 Úmluvy nestanovuje žádná pravidla pro hodnocení důkazů. Je třeba rozlišovat mezi přípustností důkazů, tedy otázkou, které důkazy mohou být příslušnému soudu předloženy k jeho uvážení, a právy obhajoby ve vztahu k důkazům, které již byly ve skutečnosti soudu předloženy (viz SA-Capital Oy, cit. výše, bod 74.). Přezkum spravedlivosti řízení může tudíž mimo jiné záležet na tom, zda byla obviněnému dána

příležitost napadnout pravost důkazu a ohradit se proti jeho použití (ibid., bod 75.).

5. Předním zájmem Soudu podle čl. 6 odst. 1 je posoudit celkovou spravedlivost trestního řízení. Jeho úkolem podle čl. 19 Úmluvy je zajistit plnění závazků přijatých smluvními státy v Úmluvě. Při svém přezkumu Soud nahlíží na řízení jako celek, přičemž bere v úvahu práva obhajoby, ale také zájem veřejnosti a obětí na řádném stíhání trestného činu a v případě nezbytnosti též práva svědků (viz rozsudek ze dne 11. 2019, Adamčo proti Slovensku, č. 45084/14, bod 56.).

6. Při rozhodování, zda bylo řízení jako celek spravedlivé, musí Soud vzít v potaz kvalitu důkazu včetně toho, zda okolnosti, za nichž byl získán, nevyvolávají pochybnosti o jeho spolehlivosti či přesnosti (viz rozsudek velkého senátu ze dne 11. 7. 2006, Jalloh proti Německu, č. 54810/00, bod 96.). Použití „přirozeně nespolehlivého“ důkazu může učinit proces nespravedlivým (viz rozsudek ze dne 21. 9. 2006, Söylemez proti Turecku, č. 46661/99, bod 122.).

III. Relevantní judikatura Soudu k výhradnímu nebo zásadnímu spoléhání se na výpověď svědka disponujícího imunitou

7. Pokud je během soudního řízení použit důkaz získaný od spolupachatele tím, že mu byla poskytnuta imunita před trestním stíháním, může to zpochybnit spravedlivost jednání proti obžalovanému (viz rozhodnutí ze dne 12. 1999, Erdem proti Německu, č. 38321/97, a rozhodnutí Komise ze dne 6. 10. 1976, X proti Spojenému království, č. 7306/75). Je tomu tak proto, že taková výpověď je ze samotné své povahy přístupná manipulaci a může být poskytnuta čistě pro získání výhod nebo osobní pomsty (viz Adamčo, cit. výše, bod 59.; rozsudek ze dne 17. 1. 2017, Habran a Dalem proti Belgii, č. 43000/11 a 49380/11, bod 100.; a rozhodnutí ze dne 25. 5. 2014, Arnold G. Cornelis proti Nizozemsku, č. 994/03). Zaveden by měl být jasný a předvídatelný postup pro schvalování vyšetřovacích opatření, jakož i řádný dohled nad nimi, aby byla zajištěna dobrá víra a dodržování správných cílů prosazování práva příslušnými úřady (viz rozsudek ze dne 26. 10. 2006, Khudobin proti Rusku, č. 59696/00, bod 135.; Habran a Dalem, cit. výše, bod 101.; a rozsudek velkého senátu ze dne 5. 2. 2008, Ramanauskas proti Litvě, č. 74420/01, bod 53.).

8. Intenzita vyžadované kontroly ve vztahu k důkazu od spolupachatele je v korelaci s významem výhody, kterou spolupachatel získal na oplátku za důkaz, který poskytl (viz Adamčo, cit. výše, bod 69.).

9. Ve věci Adamčo, stejně jako v projednávané věci, přesahovala výhoda získaná spolupachatelem pouhé snížení ukládaného trestu nebo finanční zisk, ale znamenala prakticky beztrestnost za trestný čin nezákonného zabití (ibid.). V citovaném případě Soud judikoval, že ve světle významu důkazu od spolupachatele nebylo za konkrétních okolností případu jeho použití v řízení proti stěžovateli doprovázeno vhodnými zárukami zajišťujícími celkovou spravedlivost řízení (ibid., bod 71). Uzavřel proto, že stěžovatelův proces selhal v poskytnutí záruky spravedlivosti podle čl. 6, a tudíž došlo k porušení tohoto ustanovení (ibid., bod 72.).

IV. Použití relevantní judikatury na okolnosti projednávaného případu

10. V projednávané věci byly stěžovatelovo odsouzení a uložený trest odnětí svobody na doživotní založeny výhradně, nebo alespoň v rozhodující míře, na výpovědi jediného svědka, F. H., který byl spolupachatelem trestného činu a rozhodl se spolupracovat, výsledkem čehož byl uchráněn trestního stíhání („dostal imunitu“) za své přímé zapojení do předem plánované vraždy A. H. Z rozhodnutí porotního soudu je zřejmé, že výpověď F. H. byla za absence podpory dalších nezávislých či relevantních důkazů pro odsouzení stěžovatelů natolik rozhodující, že nebýt jeho výpovědi, žádný jiný důkaz provedený před soudem by nemohl vést k jejich odsouzení.

11. Důkaz, na němž bylo založeno odsouzení stěžovatelů, byl ze své podstaty nespolehlivý. F. H. měl skutečně výrazný osobní zájem na podání výpovědi proti stěžovatelům a jejím pozměnění tak, aby vyhovovala potřebám obžaloby, neboť i když byl spolupachatelem vraždy A. H. a ke svému zapojení do činu se přiznal, generální prokurátor se rozhodl jej nestíhat, čímž mu poskytl značnou výhodu, když nebyl odsouzen k trestu odnětí svobody na doživotí jako stěžovatelé. Není až tak důležité, zda mezi státním zastupitelstvím a F. H. skutečně existovala dohoda ohledně poskytnutí imunity před trestním stíháním, pokud F. H. oprávněně doufal, že stíhán nebude - což se také nakonec stalo.

12. Mám za to, že osobní zájem F. H. jej neobdařil objektivními zárukami důvěryhodnosti, které by měl svědek mít. Oproti závěrům vnitrostátních soudů nemůže být F. H. považován za důvěryhodného svědka bez ohledu na skutečnost, že měl nesmírně významný osobní zájem na podání výpovědi proti stěžovatelům a ve světle nedostatků vhodných a dostatečných pojistek.

13. Výpověď podaná F. H. byla vnitřně problematická. Z mého pohledu bylo řízení jako celek v důsledku použití jeho výpovědi nespravedlivé, protože: a) se soud výhradně nebo zásadně spoléhal na výpověď F. H. jako spolupachatele, který byl uchráněn trestního stíhání, a b) absentovaly vhodné a dostatečné pojistky zajišťující celkovou spravedlivost řízení.

14. Pokorně uvádím, že údajná pravost lítosti F. H., ujištění soudu, že jeho výpověď byla spolehlivá a otestována dalšími důkazy, a samo-varování soudu - přestože se jedná o relevantní faktory - nejsou za konkrétních okolností případu dostatečnými zárukami, aby vyvážily připuštění výpovědi F. H. Zvláště za absence jakéhokoli podpůrného důkazu a kompletní nejistoty stran okolností, za nichž byla nakonec F. H. udělena imunita před trestním stíháním pro závažný trestný čin nezákonného zabití. Toto rozhodnutí ho nestíhat nepodléhalo ani žádné formě soudní kontroly. V této souvislosti je na místě poznamenat, že ve věci Adamčo (cit. výše, body 70.-71.) Soud uvedl: „...Kromě toho nutno poznamenat, že všechna rozhodnutí týkající se trestního stíhání M. byla přijata výlučně v rámci pravomoci státního zastupitelství bez jakékoliv soudní kontroly. S ohledem na význam důkazu M. v trestním řízení proti stěžovateli Soud konstatuje, že na základě specifických okolností tohoto případu, nebylo použití tohoto důkazu doprovázeno přiměřenými zárukami, kterými by byla zaručena celková spravedlnost...“

15. Ačkoli je podle čl. 113 kyperské ústavy rozhodnutí generálního prokurátora, zda osobu trestně stíhat či nikoli, plně na jeho uvážení, a je zcela evidentní, že výpovědi některých svědků mohou být důležitým nástrojem v boji vnitrostátních úřadů proti závažným trestným činům, pokud by generální prokurátor rozhodl o trestním stíhání F. H. a zároveň jej přijal do programu na ochranu svědků (což ostatně stejně učinil), spravedlivost procesu stěžovatelů by nebyla zpochybněna. Jestli byla údajná lítost F. H. skutečně pravá, jak přijaly vnitrostátní soudy, a jestli jeho přiznání, že se podílel na trestném činu, nebylo závislé na žádném porozumění či naději, že nebude trestně stíhán, je velmi těžké pochopit, proč F. H. nakonec nebyl stíhán a místo toho byl puštěn na svobodu a zůstal nepotrestán vzhledem k tomu, že výhradně jeho výpověď vedla k odsouzení čtyř osob pro vraždu, z nichž tři podali stížnost, a k jejich odsouzení k trestu na doživotí. Povaha a rozsah pravomocí státního zastupitelství členských států daných jim vnitrostátním právem je nezavazující jejich pozitivních závazků podle čl. 1 a čl. 2 Úmluvy, či právě čl. 6 Úmluvy, zajistit každému jeho právo na spravedlivé trestní řízení.

16. Co se týče této otázky, porotní soud se ve svém rozsudku s tvrzením obhájců stěžovatelů, že využití rozhodovací pravomoci generálního prokurátora nestíhat F. H. bylo „první na světě“ (“παγκόσμια πρωτοτυπία”), vypořádal pouze odkazem na věc X proti Spojenému království (cit. výše) a dvě kanadská rozhodnutí.

17. Moje obavy zde se však týkají souladu otázky vyplývající z projednávané věci se zárukami čl. 6 Úmluvy. Omezím se tudíž pouze na jejich odkaz na věc X proti Spojenému království. Prvně by mělo

být vyjasněno, ve vztahu k jeho autoritativní nebo přesvědčovací síle, že se jedná o rozhodnutí Komise, a nikoli o rozsudek Soudu. Dále je nutno případ odlišit od projednávané věci:

a) na rozdíl od projednávané věci obžaloba ve věci odkazované odhalila obhajobě dohodu s Ředitelem státního zastupitelství a porotě byly sděleny všechny známé informace o S. (tj. svědčícímu spolupachateli požívajícím imunity) a o uzavřené dohodě,

b) v odkazované věci dohoda (viz čl. 1 dohody) se svědkem S. výslovně vylučovala imunitu před trestním stíháním pro trestný čin vraždy,

c) výhoda pro S. v odkazované věci byla menší, neboť se jednalo o trestný čin ozbrojené loupeže, a nikoli vraždy, jako u F. H. v projednávané věci,

d) na rozdíl od projednávané věci obhajoba v odkazované věci ničeho nenamítala proti přípustnosti výpovědi S.,

e) v odkazované věci byl S. obžalován u Ústředního trestního soudu a státní zastupitelství nepředložilo žádné důkazy, pročež soudce nařídil verdikt nevinnen a S. byl zproštěn.

V rozsudku nejvyššího soudu, rozhodujícího jako odvolací soud proti rozhodnutí porotního soudu, není žádný odkaz na X proti Spojenému království, ani jiný rozsudek Soudu. Nejvyšší soud projevil souhlas s rozhodnutím porotního soudu a rozhodl, že vnitrostátní soud měl možnost, pokud se dostatečně varoval, což také udělal, spolehnout se na nepodpořené svědectví spolupachatele.

18. Rozsáhle jsem na další místech (v dalších odlišných stanoviscích a akademické literatuře) uvedl, že zásada účinnosti, nebo jinak také zásada účinné ochrany lidských práv, která je zastřešující zásadou Úmluvy tvořící základ všech jejích ustanovení zabezpečujících lidská práva, není pouze postupem nebo nástrojem pro výklad, ale také normou mezinárodního práva vtělenou do každého z těchto ustanovení. Ve smyslu uvedené zásady jako metody výkladu musí být práva vykládána široce, jakýkoli zásah musí být vykládán úzce a restriktivně, a v případě jakékoli pochybnosti v test spravedlivé rovnováhy mezi právem a zásahem by mělo právo převládnout nad zásahem: *in dubio in favore pro jure/libertate/persona* (v pochybnostech ve prospěch práva/svobody/osoby).

19. V rozsudku ze dne 17. 1. 1970, Delcourt proti Belgii (č. 2689/65, bod 25.) Soud uvedl, že „v demokratické společnosti ve smyslu Úmluvy má právo na řádný výkon spravedlnosti natolik přední místo, že restriktivní výklad čl. 6 odst. 1 by nebyl slučitelný s cílem a účelem tohoto ustanovení.“ Podobně v rozsudku ze dne 23. 10. 1990, Moreira de Azevedo proti Portugalsku (č. 11296/84, bod 66.) judikoval, že „právo na spravedlivý proces má v demokratické společnosti natolik význačné místo, že nemůže být žádný důvod pro restriktivní výklad čl. 6 odst. 1 Úmluvy“. Pauld Lemmens k širokému výkladu čl. 6 odst. 1 zdůraznil „potřebu zabránit tomu, aby se záruky čl. 6 odst. 1 staly pouze teoretickými či iluzorními, a zabezpečit, že zůstanou praktické a účinné“ (viz LEMMENS, Paul. *The Right to a Fair Trial and its Multiple Manifestations*. In: *Shaping Rights in the ECHR - The Role of the European Court of Human Rights in Determining the Scope of Human Rights*. Cambridge University Press, 2013, s. 314). Navíc Odvolací senát Mezinárodního trestního soudu přijal široký přístup ke konceptu spravedlnosti vycházející ze skutečnosti, že je cílen na „soudní proces v jeho celistvosti“ (viz rozsudek o odvolání Thomase Lubanga Dyiloho proti rozhodnutí ICC-01/04-01/06-772 (OA4) (2006), bod 37.).

20. Ve vztahu k zásadě účinnosti jako normě mezinárodního práva dále uvádím, že tato norma je vtělena do čl. 6 v jeho celku (ustanovení je totiž souvislou jednotkou) a je prvkem či komponentem samotného konceptu spravedlnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy, který nejen vyžaduje a požaduje, aby výkon práva na spravedlivý proces byl praktický a účinný, ale který také chrání spravedlivost procesu před

dalšími zásadními vadami a chybami.

21. Odsouzení osoby pro trestný čin výhradně, či do rozhodující míry, na základě výpovědi spolupachatele, který byl díky přiznání své účasti na činu uchráněn trestního stíhání, by bez existence vhodných a dostatečných pojistek snížilo či omezilo úroveň ochrany poskytnuté obviněným podle čl. 6 a jejich účinné zapojení do soudního procesu, ale především by se podle mého názoru obhajovací práva stala teoretickými a iluzorními, nikoli praktickými a účinnými. Je tomu tak proto, že samotná povaha výpovědi spolupachatele požívajícího imunitu jako výhradního svědka je natolik vadná, že nemůže vést ke spravedlivému procesu bez vhodných a dostatečných pojistek, které musejí být v souladu se zásadou účinnosti jako kterýkoli zásah do práva, použity s přísností, pečlivostí a nejpodrobnější kontrolou.

22. Procesní spravedlnost může fungovat jako štít pro hmotněprávní spravedlnost (viz především bod 34. mého částečně odlišného stanoviska k rozsudku velkého senátu ze dne 19. 9. 2017, Regner proti České republice, č. 35289/11), a právo na spravedlivý proces z čl. 6 tak může být štítem chránícím hmotněprávní spravedlnost, ale nemůže tomuto účelu sloužit, pokud „pojistky“ přijaté Soudem k vyvážení předmětné vady nemají ve skutečnosti takovou povahu či kapacitu, která by zajistila celkovou spravedlivost procesu – zásadní procesní vada bez existence vhodných a dostatečných pojistek zavírá dveře k hmotněprávní spravedlnosti.

23. Před závěrem ještě připojím komentář k odůvodnění tohoto rozsudku. V bodě 79. rozsudku Soud uvádí, že v minulosti dospěl k závěru o účincích výpovědi jediného svědka disponujícího imunitou na spravedlivost procesu při vzetí v úvahu několika faktorů, které v nevyčerpávajícím výčtu zmiňuje.

24. Jedním ze zmiňovaných faktorů je existence „čistých“ podpůrných důkazů. Z rozhodnutí porotního soudu je však jasné, že výpověď F. H. nebyla podpořena žádnými dalšími důkazy, a proto si soud uložil „samo-varování“, když uvedl, že k tomuto důkazu přistupoval s „opatrností, podezřením, zvažováním a pozorností do nejbližšího detailu“. Toto je zřejmé také z rozhodnutí nejvyššího soudu. Absence podpůrných důkazů je zmíněna také v tomto rozsudku v bodech 41. a 56. Mělo by však být vyjasněno, že výpovědi dalších tří svědků zmíněných v bodě 42. rozsudku nepředstavovaly podpůrný důkaz k obviňující výpovědi F. H. proti stěžovatelům. Tito svědkové z pohledu vnitrostátních soudů pouze poskytli jeho výpovědi „obecnou důvěryhodnost“, a to nemohlo k odsouzení stěžovatelů vést bez výpovědi F. H.

25. Zmíněný výčet zahrnuje také následující tři faktory: a) skutečnost, že obhajoba věděla o existenci dohody se státním zastupitelstvím, b) skutečnost, že vnitrostátní soud dohodu přezkoumal, a c) skutečnost, že dohoda byla probrána během soudního řízení. Z bodů 80. a 81. tohoto rozsudku je však zřejmé, že tyto faktory nebyly na projednávání případu použitelné, neboť vnitrostátní soudy uzavřely, že k uzavření dohody mezi F. H. a státním zastupitelstvím nedošlo.

26. Ohledně zbývajících faktorů z výčtu Soudu není v rozsudku ani jednoznačné hodnocení, ani jasná diskuse či analýza toho, zda tyto faktory byly za konkrétních okolností projednáváného případu dostatečnými pojistkami schopnými vyvážit vadu představovanou výpovědí F. H.

27. Ve světle shora uvedeného bych uzavřel, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

V. Různé významy „celkové spravedlivosti řízení“: mohou být „pojistky“ dostatečné?

28. K výše uvedenému závěru jsem dospěl na základě judikatury Soudu vyžadující vyvažování předmětné zásadní vady vhodnými a dostatečnými pojistkami. Nyní pro účely komplexnější diskuse k tomuto tématu předložím svůj názor, kterým bych se řídil, kdybych se necítil povinován držet se judikatury Soudu a kdybych byl členem velkého senátu, pro který je vývoj judikatury a jakýkoli

odklon od ní náležitější.

29. Začnu návrhem, že zákaz nebo vyloučení zásadních vad, které ze své podstaty poškozují celé řízení, z trestního řízení je implicitní konkrétní zárukou spravedlivého procesu, která pramení z obecného práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Jinak řečeno, v čl. 6 odst. 1 je pod-právo nebo implicitní konkrétní záruka, že spravedlivý trestní proces by měl být prostý od jakýchkoli zásadních vad, které kontaminují proces jako celek. Příkladem takové zásadní vady je odsouzení osoby výhradně či v rozhodující míře na základě výpovědi spolupachatele disponujícího imunitou. Zákaz odsouzení osoby na základě takového důkazu je tudíž aspektem či pod-zárukou zmíněné implicitní konkrétní záruky či pod-práva. Článek 6 obsahuje nejen konkrétní záruky výslovně jmenované v odst. 2 a 3, ale také konkrétní implicitní záruky spadající pod zastřešení obecného práva na spravedlivý proces, které mohou být považovány za jeho jednotlivé aspekty, přičemž jednou z nich je právě zmiňovaná záruka.

30. Podle mého mínění konceptu spravedlivého procesu podle čl. 6 je nejvíce konvenující takový přístup, podle něhož by trestní řízení nemohlo být za žádných okolností spravedlivé, a to bez ohledu na existenci jakýchkoli „pojistik“, pokud by byla osoba odsouzena na základě výhradního nebo rozhodujícího spoléhání se na výpověď spolupachatele disponujícího imunitou. Tato vada je podstatná a natolik zásadní pro procesní postup, že by byl poškozen celý proces, včetně jakéhokoli poměřovacího testu, takže by ji nedokázaly vyvážit žádné „pojistiky“. Bylo by naopak zcela marné a zbytečné vyvažovat jakýkoli faktor nebo využívat pojistek proti zásadní vadě, která narušuje celý proces do takové míry, že jej celý kontaminuje. Výsledkem zmiňované vady bylo nejen, že byl celý proces pro stěžovatele nespravedlivý, ale odporoval také zdravému smyslu pro spravedlnost a veřejnému zájmu, který netoleruje, aby byl spolupachatel uchráněn trestního stíhání a nečelil žádným následkům za účast na vraždě, zatímco jeho svědectví učinilo trestní řízení čtyř lidí zcela nespravedlivým s následkem jejich odsouzení k trestu odnětí svobody na doživotí. V zájmu spravedlnosti není dovoleno, aby měl obžalovaný nespravedlivý proces a v důsledku toho byl nezákonně odsouzen.

31. Náзор předložený k diskusi je podle mého mínění v souladu s doslovným i účelovým významem konceptu „celkové spravedlivost řízení“ podle čl. 6 a samozřejmě je v souladu se zásadou účinnosti jako normy mezinárodního práva i jako metody výkladu. Aby mohl sloužit pravému smyslu práva na spravedlivý proces, musí být koncept celkové spravedlivosti řízení, který poskytuje všeobjímající a „sjednocující standard“, používán tak, aby: a) každá část nebo složka procesu a všechna jeho jednání byla spravedlivá a b) všechny implicitní záruky obecného práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 a výslovné záruky konkrétních aspektů spravedlivého procesu podle čl. 6 odst. 2 a 3 byly dodrženy.

32. Důsledkem toho by bylo, že jakýkoli nedostatek v záruce podle čl. 6 by automaticky znamenal porušení čl. 6. Jinými slovy je podle tohoto názoru každá záruka čl. 6 nepostradatelným prvkem či složkou konceptu spravedlivého procesu a zahrnuje normu účinnosti (viz bod 18. tohoto stanoviska). Nedostatek jakékoli takové záruky může zničit spravedlivost procesu. Negativně vyjádřeno, proces nemůže být spravedlivý, pokud není spravedlivý ve vztahu ke všem svým procesním aspektům. Ioannis Sarmas výmluvně argumentoval, že „právo na spravedlivé slyšení je skutečně právo na spravedlivý proces, právo v neustálém normativním rozšíření, včetně všech aspektů procesní spravedlnosti“ (viz SARMAS, Ioannis. *Fair Trial and Search for Truth in the Case Law of the European Court of Human Rights*. In: *Fair Trial: Regional and International Perspectives*. Anthemis, 2020, s. 500). Obdobným způsobem argumentoval Georghios M. Pikis (viz PIKIS, Georghios M. *Justice and the Judiciary*. Martinus Nijhoff Publishers, 2012, bod 145., s. 63).

33. Navrhovaný názor je mimo to souladnější s přiřazováním „morálního čtení“ lidskoprávním ustanovením. Morální povaha lidských práv je v čl. 6 možná zakořeněna hlouběji než ve kterémkoli

jiném ustanovení Úmluvy a odráží se v přídavném jméně „spravedlivý“ odkazujícím na spravedlivé slyšení ve smyslu čl. 6 odst. 1 a samozřejmě na samotný název článku: „Právo na spravedlivý proces“. Koncept spravedlivosti je často používán jako standard pro spravedlivé zacházení. Princip spravedlivosti má své kořeny v učeních starověkého řeckého filozofa Aristotela, podle nichž se spravedlnost jako morální hodnota sestává ze zákonnosti a spravedlivosti: „spravedlnost‘ tudíž znamená to, co je zákonné, rovné a spravedlivé, ‚nespravedlnost‘ znamená to, co je nezákonné, nerovné a nespravedlivé“ (viz Aristoteles, *Etika Nikomachova*. kniha V.).

34. Mým podnětem je, že ve všech zárukách čl. 6, v nichž je vtělena norma účinnosti, je začleněn také morální prvek. Podle mého mínění norma účinnosti i morální prvek dělají z ustanovení tohoto článku pevnější a více soudržnou jednotku v tom smyslu, že každá záruka by měla být respektována pro svůj nezbytný a nepostradatelný příspěvek k celkové spravedlivosti řízení.

35. Můj názor je v souladu s Dworkinovým konstruktivním výkladem, jehož základem je „právo jako integrita“, jmenovitě, morální čtení práva jako jediný, soudržný a vnitřně koherentní celek, který vykresluje praxi v tom nejlepším světle a podporuje souladnost a jednotnost (viz DWORKIN Ronald, *Law's Empire*. Hart Publishing, 2021, p. 411). Článek 6 je považován za „rámcové právo“ pokrývající všechny aspekty, záruky a zásady spravedlivého procesu.

36. Soud však bohužel s konceptem celkové spravedlivosti nakládá jako s výsledkem vyvažovacího cvičení, kdy zvažuje nedostatek v zárukách čl. 6 proti určitým zájmům, faktorům či tvrzeným pojistkám. Andreas Samartzis tvrdí, že hodnocení celkové spravedlivosti může být vnímáno jako patologie poměřovací analýzy Soudu – příklad, kdy se do případů čl. 6 přelila tendence Soudu dospívat ke svým závěrům na základě ad hoc poměřování. Shledává také, že novost celkové spravedlivost může přepsat doslovné znění čl. 6 nejen rozšířením, ale překvapivě také vyloučením minimálních záruk spravedlivého procesu podle čl. 6 odst. 3. Paul Lemmens poznamenává, že Soud se zdá být stále více ‚orientovaný na výsledky‘, což mu umožňuje ponechat volný prostor pro vnitropolitické úvahy, co se týče vytváření procesního rámce pro soudní řízení.

37. Tento koncept celkové spravedlivosti je bohužel zavádějící, neboť přestože důležitá záruka čl. 6 může chybět, nebo být porušena, proces může být stále Soudem považován za celkově spravedlivý. Ryan Goss argumentoval obdobně, že Soud často tvrdí, že používá test „proces jako celek“, ale ve skutečnosti jasně zvažuje něco menšího či jiného, než je proces jako celek. Tento způsob chápání a používání daného konceptu, krom toho, že se jedná o oxymoron, také podřívá právní stát a vylučuje minimální práva spravedlivého procesu podle čl. 6 odst. 3 a další záruky podle čl. 6, když obětuje nezbytné záruky čl. 6 kvůli jiným úvahám. V kontextu přezkumu celkové spravedlivosti procesu by bylo v rozporu se smyslem holistického přístupu k výkladu a použití čl. 6, pokud by jedna ze záruk tohoto článku, která je ve skutečnosti zásadním pod-právem, byla zbavena své podstaty.

38. Namítat lze, že vyvažovací test používaný k hodnocení celkové spravedlivosti procesu nemůže fungovat, jako by šlo o kouzelné zaklínadlo omlouvající jakékoli porušení čl. 6. V projednávaném případě se bohužel stalo nejen to, že F. H. dostal od generálního prokurátora imunitu, ale zásadní vada jeho výpovědi byla – metaforicky řečeno – „imunizována“ testem celkové spravedlivosti řízení použitým vnitrostátními soudy.

39. Přestože problém projednávaného případu nespadá pod čl. 6 odst. 3, ale pod odst. 1, je nutné odkázat na všechna ustanovení čl. 6, aby bylo prokázáno, že tento – podle mého mínění – vadný koncept celkové spravedlivosti řízení prostupuje celým čl. 6. Zde je několik příkladů: test celkové spravedlivosti je používán v judikatuře při přezkumu:

a) minimálního práva na obhájce podle své volby podle čl. 6 odst. 3 písm. c) (viz rozsudek velkého senátu ze dne 9. 11. 2018, Beuze proti Belgii, č. 71409/10, body 120., 144.-150., 165., 171.),

b) otázky odsouzení založeného výhradně nebo do rozhodující míry na výpovědi osoby, kterou neměl obviněný možnost vyslechnout nebo nechat vyslechnout – tzv. „výhradní či rozhodující pravidlo“ (viz rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, Al-Khawaja and Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, body 119., 126.-165., a rozsudek ze dne 19. 2. 2013, Gani proti Španělsku, č. 61800/08, bod 42.),

c) otázky použití nezákonně získaného důkazu (viz rozsudek ze dne 5. 11. 2002, Allan proti Spojenému království, č. 48539/99, bod 42.).

Možná jedinou výjimkou, kde podle nedávné judikatury Soudu není celková spravedlivost procesu přezkoumávána, jsou případy, kdy je důkaz získán s použitím mučení (viz rozsudek velkého senátu ze dne 1. 7. 2010, Jalloh proti Německu, č. 54810/00, bod 105.).

40. Soud vyvažovací test a procesní pojistky používá nejen v souvislosti s čl. 6, ale také při výkladu a používání jiných ustanovení Úmluvy, jako např. čl. 1 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě. V rozsudku velkého senátu ze dne 15. 10. 2020, Muhammad a Muhammad proti Rumunsku, č. 80982/12, Soud ve vztahu k tomuto ustanovení – podle mého mínění mylně – považoval absolutní procesní právo týkající se vyhoštění cizinců za kvalifikované, čímž na něj uložil implicitní omezení, a poté použil vyvažovací faktory, které v předmětném ustanovení nejsou uvedeny. V jiném kontextu, ale s obdobným účinkem, Soud bohužel při výkladu čl. 18 Úmluvy (ohraničení možnosti omezení práv) v rozsudcích velkého senátu ze dne 11. 2017, Merabishvili proti Gruzii (č. 72508/13, bod 305.) a ze dne 15. 11. 2018, Navalnyy proti Rusku (č. 29580/12 a 4 další, bod 165.) použil „test převládajícího účelu“, který toleruje existenci nezákonných účelů, které nejsou rozhodující. Zde se samozřejmě nevěnuje čl. 18, ani tomu, zda je toto ustanovení použitelné pro účely čl. 6, ale toto srovnání vzešlo z judikatury Soudu, která bohužel vykládá a používá ustanovení Úmluvy tak, že určitým zásadním vadám či nedostatkům není věnována náležitá pozornost dodržováním zásady účinné ochrany lidských práv.

41. Mám za to, že chybný význam celkové spravedlivosti procesu podle čl. 6 má vztah k mylnému názoru v judikatuře, že právo podle tohoto článku je kvalifikované právo ve všech jeho aspektech, spíše než absolutním právem s pouze omezenými výjimkami. To by možná vysvětlovalo, proč judikatura dává zárukám čl. 6 pouze relativní význam, uvádí je do širší perspektivy a hodnotí je ve světle obecného práva na spravedlivý proces.

42. V této souvislosti může být užitečné následující srovnání. Pokud jde o kvalifikovaná práva, jako jsou ta uvedená v čl. 8-11 Úmluvy, vyvažovací test se provádí mezi předmětným právem a zákonným a legitimním zásahem, zatímco v případě čl. 6 je vyvažováno mezi nedostatkem ve výslovném či implicitním pod-právu nebo záruce a implicitními zájmy nebo faktory či tvrzenými pojistkami. Rozdíl mezi oběma situacemi je významný v tom, že v prvním případě je srovnáváno právo, zatímco v druhém není srovnáváno právo, ale nedostatek v záruce práva.

43. Není proto správné přijmout nedostatek v záruce práva nebo zásadní procesní vadu jako něco, co může být nakonec přehlédnuto po srovnání s implicitními zájmy, faktory či tvrzenými pojistkami. V opačném případě bychom riskovali přijetí přetrvání odchylek od záruk čl. 6, což by vyústilo v podryvání a nabourání právního státu, který pravděpodobně prostupuje ustanoveními čl. 6 více než kterýmkoli jiným článkem Úmluvy. Poměřované proměnné by měly být zákonné a legitimní, jako práva a zákonné a legitimní omezení a v mezích zákonné vyvažovací stupnice; nemělo by být poměřováno nic než takové proměnné, ani co by mohlo narušit či být v rozporu nebo nesmiřitelné s konceptem spravedlivého procesu a z něho vyplývajícím požadavkem na řádný výkon spravedlnosti (k poslednímu viz Ramanauskas proti Litvě, výše, bod 53.).

44. Při vyvažovacím testu by tudíž nemělo být místo pro zásadní vady, chyby či nedostatky v

zárukách. Podle projednávaného názoru by však nemělo probíhat vyvažování žádného zájmu podle čl. 6, vyjma mimořádných případů, jako jsou ty, kde to vyžadují zájmy dětí či zranitelných obětí.

45. Je třeba si povšimnout, že vyvažovací test provedený vnitrostátními soudy a Soudem v projednávaném případě zahrnoval zvažování zásadní vady – potenciálního porušení – proti určitým tvrzeným vyvažujícím faktorům týkajících se především podstaty případu, přičemž s nimi zacházely jako s pojistkami, například když shledaly, že F. H. byl věrohodný svědek a jeho výpověď spolehlivá. Nakonec je nutné zdůraznit, že spravedlivost pro účely čl. 6 netoleruje neúctu k právnímu státu a hodnotám civilizovaných společností založených na právním státu, ani nezachování integrity soudního procesu zvažovaného jako organický celek. Zásadní vada, jako je ta projednávaná, nepředstavuje pouhé narušení článku v důkazním řetězci, ale je srovnatelná s tím, jako by žádný řetězec důkazů od počátku neexistoval, a nakonec absentovaly jakékoli důkazy proti obviněnému. To se rovná nikoli pouhému procesnímu handicapu, ale amputaci celého procesu.

46. Tento hybridní vyvažovací test léčící vady je však paradoxní, protože soud by měl do podstaty případu vstoupit pouze v případě, kdy dospěl k závěru, že jeho proces byl spravedlivý.

47. Podle mého názoru by soud neměl přezkoumávat podstatu případu kvůli tomu, aby „omilostnil“ zásadní procesní vadu podle čl. 6 odst. 1. Pokud tak učiní, lze oprávněně argumentovat, že je pošlapán účel tohoto článku a samotná existence tohoto ustanovení „majícího natolik přední místo v demokratické společnosti“ (viz bod 19. výše) je přehlížena.

48. Skončím několika závěrečnými komentáři k předkládanému názoru. Odsouzení osoby výhradně či v rozhodující míře na základě důkazu od spolupachatele s imunitou je zásadní vadou procesu, která je ze samotné své povahy předurčena k učinění celého procesu nespravedlivým bez nutnosti provádění jakéhokoli vyvažovacího testu, a aniž by byly jakékoli vyvažující faktory dostatečné. Nejenže taková vada znamená absenci spravedlivého procesu, ale je samotným nepřítelem spravedlivého procesu. Inherentní zásadní vada výpovědi F. H. nebyla pouze zdrojem právní nejistoty pro stěžovatele, zatímco státnímu zastupitelství poskytovala jasnou výhodu při vyřizování případu – a možná přitom porušila zásadu rovnosti zbraní – ale stěžovatelům také odňala jejich právo na spravedlivé trestní slyšení jako takové. Jinak řečeno tato zásadní vada podle mého mínění zbavila stěžovatele jejich svobody bez řádného procesu (také chráněno pátým dodatkem americké ústavy), a tudíž bez zaručení spravedlivého procesu.

49. Chci, aby bylo naprosto jasné, že názor, který jsem představil v této kapitole, nijak neovlivnil můj závěr, že v projednávaném případě nebyly dostatečné pojistky pro vyvážení předmětné vady. Můj současný názor je založen výhradně na existující judikatuře bez ohledu na to, zda následováním pohledu, který jsem rozpracoval v této kapitole, by byl výsledek stejný, a tudíž by bylo zjištěno porušení.

Závěr

50. Závěrem řečeno, pokud bych se držel judikatury Soudu, shledal bych, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy a přiznal bych stěžovatelům náhradu nemajetkové újmy a nákladů řízení; jejich výši však není třeba vyčíslovat, neboť jsem v menšině.

(Zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)